

Naj živi odkritosrčnost

Predsednik vlade Spadolini, ki je tudi glavni tajnik republikanske stranke, je med uradnim obiskom v Trstu, v soboto, 31. oktobra, sprejel tudi enotno delegacijo slovenske narodne manjšine v Italiji. Z razliko od drugih italijanskih ministrskih predsednikov in tudi vidnejših politikov je treba senatorju Spadoliniju vsekakor priznati dvoje: da namreč ne dela kdovekakšnih težav, kadar ga kdo prosi za pogovor — med uradnim obiskom v letošnjem avgustu v Gorici je namreč brez težav spregel odposlanstvo Slovenske skupnosti — in da je v svojih izvajanjih zelo odkrit. Na tržaški prefekturi, kjer je potekal pogovor z enotno delegacijo slovenske manjšine, je tako našim predstavnikom odkrito obrazložil uradno stališče italijanskih oblasti, češ da se obveznosti, ki glede manjšin izhajajo iz osimske pogodbe, se pravi iz mednarodne pogodbe, tičejo le Slovencev v bivši coni A Svobodnega tržaškega ozemlja, to je v sedanji tržaški pokrajini, in da se Slovincem v videmski pokrajini ne more priznati enaka zaščita kot Slovincem na Tržaškem in Goriškem, ker da so v videmski pokrajini razmere »drugačne«.

Čeprav se s Spadolinijem izvajanji ne moremo strinjati, jemljemo na znanje njegovo odkritosrčnost in iskrenost, ker iz njih jasno izhaja uradno stališče italijanskih oblasti, s čimer mora slovenska manjšina računati in si v svojih prizadevanjih za doseg globalne zaščite zato ne sme delati takih ali drugačnih utvar. Uradna Italija tolmači vsebino Osimske pogodbe tako, kot izhaja iz Spadolinijevih izvajanj, zato bi bila pravica in dolžnost drugega pogodbenika, to je Jugoslavije, da pove, če se s tako razlago, oziroma takim tolmačenjem strinja ali ne. Slovenska manjšina je v tem primeru le predmet mednarodne pogodbe in je njeno tolmačenje te mednarodne listine dejansko pravno brezpredmetno. V političnem pogledu se je in se bo slovenska manjšina sicer še dalje sklicevala na osimsko pogodbo, vendar po našem bolj z namenom in ciljem, da po možnosti izsili razčiščenje znotraj italijanskega političnega in strankarskega sveta, kot s kakim upanjem na stvarne uspehe.

Kar zadeva Benečijo, Rezijo in Kanalsko dolino, pa smo globoko prepričani, kako bo razvoj dogodkov postopno dokazal tudi uradni Italiji, da so tamkajšnji Slovenci povsem enaki svojim bratom in sestram na Goriškem in Tržaškem, četudi oblasti v slabi veri vztrajajo pri teoriji »drugačnosti«.

V Ljubljani je umrl Edvard Kocbek

Pripravljeni smo bili nanjo, toda novica o smrti Edvarda Kocbeka nas je vseeno hudo zadela. Vedeli smo, da je že leta zelo bolan, takorekoč na robu življenja, a zavest, da je živ, da smo lahko še govorili o njem kot o največjem **živečem** slovenskem pesniku, je bilo vse kaj drugega kakor zdajšnja zavest, da ga ni več med živimi in da je slovenska kultura ubožnejša za eno svojih največjih osebnosti.

Nekateri govorijo in bodo govorili o Kocbeku predvsem kot o pesniku in to upravičeno, saj ga mora vsak pravičen kritik uvrstiti v družbo Prešerna, Ketteja, Murna in Župančiča. Če bi bil pesnik množštevni naroda, bi imeli Slovenci v njem nedvomno že svojega prvega Nobelovega nagrajenca za literaturo. Kocbek je spadal med tiste pesnike, ki znajo spreminjati življenje v poezijo. Njegova poezija ni bila olimpijsko odmaknjena od resničnega življenja in človekove usode, ni plavala v vzvišenih sferah čiste estetike in večnostne lepote, ampak je bila glas življenja in trpljenja, glas boja in veselja. V njegovih pesmih je bilo nekaj skrivnostnega, magičnega: vsaka nas je zagrabila tako ali tako, vsem nam je spregovorila iz duše, vsi smo občutili v njej nekaj, kar nam je vsem skupno, kar je skupno vsemu slovenskemu narodu in kar je dejansko neglede na slovensko specifičnost blizu vsem ljudem.

Nedvomno je bil Edvard Kocbek velik kot pesnik, velik tudi po mednarodnih merilih.

Toda Kocbek ni bil samo pesnik. Bil je tudi pisatelj, esejist, mislec in moralist. Mogoče bo kdo dejal, je treba naglasiti tudi njegovo vlogo v slovenski politiki v letih okrog druge svetovne vojne. Res je, te njegove vloge ne more in ne bo mogel spregledati noben slovenski zgodovinar. Vendar se lahko reče, da je bil potisnjen Kocbek v politiko predvsem po sili razmer. Po svoji naravi je bil predvsem pesnik, esteta, esejist, moralist. To besedo smo izrekli zdaj že dvakrat in zdi se nam, da je z njo povedano veliko o Kocbekovem življenju in delu. V svojih izredno zanimivih esejističnih spisih je zlasti v svoji reviji »Dejanje« stalno naglašal nujno moralne prevzgoje slovenskega človeka in posebno še slovenskega izobraženca. Ravno v slovenskem izobražencu je čutil zaradi njegove intelektualne in moralne zatrtosti, nesproščenoosti, samovšečnega ždenja v povprečnosti, v želji po sigurnosti za vsako ceno, v egoizmu, ki se izraža pogosto v odurnem pojavu skoposti, glavno oviro in nevarnost, da se slovenstvo ne more in ne bo moglo razmahniti kot intelektualna moralna in nacionalna moč in identiteta. V Kocbeku je gorela strastna želja, da bi sprostil boljše moči v slovenskem človeku, zlasti še v slovenskem intelektualcu.

Ta goreča želja po ustvarjanju novega moralnega in s tem novega ustvarjalnega in čistejšega ozračja na Slovenskem ga je gnala najprej v opozicijo proti tistim, o katerih je bil prepričan, da s svojo konser-

dalje na 2. strani ■

Slovenska skupnost o politični in gospodarski krizi na Tržaškem

Pokrajinski izvršni odbor Slovenske skupnosti je na svoji zadnji seji preučil krajevni politični položaj v luči globoke politične in gospodarske krize, ki se posredno ali neposredno odraža tudi na drugih področjih javnega življenja. Neupravljenost zlasti dveh največjih krajevnih ustanov, tržaške občine in pokrajine, je resničen odraz sedanjih razmer na Tržaškem. Predčasne upravne volitve bodo očitno potekale v znamenju demagoškega kosanja za prevlado v trikotniku Lista za Trst — KD — KPI. S tem v zvezi obstaja resna nevarnost za instrumentalizacijo Slovencev v njihovem medsebojnem obračunavanju.

Izvršni odbor SSK jemlje na znanje, da je bil končno podpisan odlok o razpustu tržaškega občinskega in pokrajinskega sveta in imenovani komisarji za obdobje do novih volitev prihodnje leto spomladi. SSK bo šla na volitve z mirno vestjo, da je naredila vse, kar je s svojimi močmi zmogla za uresničitev narodnoobrambnega programa v vsakdanjem javnem življenju, in prepušča zadevno sodbo svojim dosedanjim volivcem in vsem drugim Slovincem sploh. Eden zadnjih takšnih pomembnih uspehov je izglasovanje člena o uporabi slovenskega jezika na sejah glavne skupščine Kra-

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 8. novembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Nediški zvon, 11.00 Mladinski oder; Otroci umetnosti: »Frederic Chopin«. Izvirna radijska igra; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.30 Šport in glasba ter prenosi z naših kulturnih prireditev; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 9. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Gospodarska problematika pri nas in v svetu; 8.45 Glasbene skice; 9.30 Nenavadno kramljanje o navadnih stvarih; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Kulturni dogodki; 13.00 Poročila; 13.20 Letošnja revija »Primorska poje«: Trbiž 12. aprila; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Boris Leonidovič Pasternak: »Doktor Živago«; 15.00 V svetu športa in glasbe; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Pianistka Neva Merlak v našem studiu; Vasilij Mirk: Mladinski album; 18.00 Pesniške podobe in usode; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 10. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Domači obrazi; 8.45 Glasbene skice; 9.30 Manjka jim samo beseda; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Kulturno pismo — Beležka; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Odraslim prepovedano!; 14.55 Naš jezik; 15.00 Glasbeni magazin; 16.00 Slovenci v miljskem okolišju; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 11. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Pripoved partizanskega časnikarja; 8.45 Glasbene skice; 9.30 Naš otrok; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Pod Matajurjan, posebnosti in omika Nadiških dolin — Beležka; 13.00 Poročila; 13.20 Komorni zbor Glasbene matice v Trstu; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Boris Leonidovič Pasternak: »Doktor Živago«; 15.00 Ameriški gledališki musical; 16.00 Sto let telesno-kulturnega udejstvovanja med Slovenci na Tržaškem, Goriškem in v videmski pokrajini; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Slovenska literatura v Italiji; 18.15 Glasovi iz preteklosti; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 12. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah: Živozeleno; 8.45 Glasbene skice; 9.30 Psihološki utrinki; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Od Milj do Devina; — Beležka; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.30 Izbrali smo za vas; 14.55 Naš jezik; 15.00 Jugoslovanski izvajalci; 16.00 Primorska duhovščina pod fašizmom; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba: zbor beograjskih duhovnikov, ki ga vodi Georgije Maksimovič; 18.00 Četrtrkova srečanja; 18.40 Sodobne slovenske novele; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 13. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 12 let strategije napetosti v Italiji; 8.45 Glasbene skice; 9.30 Svet se vrta počasi; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Na goriškem valu; — Beležka; 13.00 Poročila; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Boris Leonidovič Pasternak; »Doktor Živago«; 15.00 Odršana kulisa; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 14. novembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Tudi starost je lahko lepa; 8.45 Glasbene skice; 9.30 Jaz ženska, žena, mati, gospodinja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 »Danes in jutri«, oddaja o Reziji; — Beležka; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Mladi pisci; 14.30 Poslušali boste; 14.55 Naš jezik; 15.00 Začnimo s črko »A«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 18.00 Mladi oder: Tone Frelih: »Arest«; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

Edvard Kocbek je umrl

■ nadaljevanje s 1. strani

tivnostjo ne dovolijo in ne dopuščajo potrebnih socialnih, političnih in kulturnih reform na Slovenskem in v stari jugoslovanski državi, nato pa tudi v zavezništvo s silami, ki so se odkrito borile za revolucionarne, korenite spremembe na vseh ravneh. Tega ni storil iz želje po oblasti, ampak iz želje, da bi omogočil moralno in socialno prenovo, o kateri je sanjal kot mislec in kot pesnik. Pri tem je prišel v neskladje s svojim lastnim idealizmom in se znašel v tragičnih škripcih in v osamljenosti, ki je bila njegova usoda v skoro vsem povojnem času. Gotovo je, da mu je v odločilnih trenutkih manjkalo politične izkušenosti, a to so mu najbolj očitali v povojnem razdobju ravno tisti, ki so kot politiki sami odpovedali v vseh važnih trenutkih moderne slovenske zgodovine in ki se niti od daleč niso mogli meriti s Kocbe-

korn v moralnem pogumu in v ljubezni do slovenskega naroda.

Bil je ena osrednjih osebnosti slovenskega življenja. Tudi če je živel še tako odmaknjeno, se je njegovo ime vedno spet, takorekoč vsak dan pojavljalo v razpravah v tisku in vseposod, kjer so se shajali Slovenci. Mimo njega se ni moglo in se najbrž še dolgo ne bo moglo. Potreben je bil in bo najbrž še dolgo vsem neglede na ideologije in politično barvo kot moralno merilo in kot važen kašipot v slovensko prihodnost, predvsem pa kot vzgled ljubezni do slovenstva v njegovi duhovni in fizični dimenziji.

Zdaj, ko Edvarda Kocbeka ni več med živimi, se tem bolj jasno zavedamo, da je bil ena največjih, pa tudi najbolj tragičnih osebnosti slovenske zgodovine in kulture zadnjega polstoletja, a taka, ki je ne bo mogoče nikdar izločiti iz nje in ji odrekati njene veličine.

Dan Jugoslavije v okviru turističnega salona v Trstu

Na tržaškem velesojmu je bil v torek v okviru Turističnega salona Dan Jugoslavije. Ob tej priložnosti je bila tiskovna konferenca ter je na vprašanja časnikarjev odgovarjal ravnatelj jugoslovanskega turističnega urada v Milanu Balošič. Med drugimi so bili navzoči tudi jugoslovanski generalni konzul Cigoj in konzul Benolič ter predstavnik Gospodarske zbornice Jugoslavije v Trstu Zidarič in Paliska.

Balošič je povedal, da italijanski turisti predstavljajo 33 odstotkov turističnega prometa v Jugoslaviji ter so med tujimi turisti na tretjem mestu. Samo 10 odstotkov italijanskih turistov pride v Jugoslavijo po posredovanju turističnih agencij in ostalih 90 odstotkov samostojno. Negativno je dejstvo velike koncentracije, ker 45 od-

stotkov italijanskih turistov obišče Jugoslavijo avgusta. Tudi letos je dotok italijanskih turistov v Jugoslavijo ugoden ter jih je bilo v prvih sedmih mesecih 297 tisoč. To pomeni porast za 20 odstotkov v primeri v istim časom lani.

Značilno je, da je kar 60 odstotkov italijanskih turistov, ki pridejo v Jugoslavijo, iz Furlanije-Julijske krajine. 40 odstotkov se jih ustavi v raznih krajih Istre.

Na tiskovni konferenci so govorili tudi o obiskih jugoslovanskih turistov v Trstu ter o pobudah za podaljšanje njihovega bivanja.

Naj še dodamo, da bo še ta mesec izšla knjiga o jugoslovanski kuhinji, katero bo v Milanu predstavila igralka Silva Košina.

Slovenska skupnost o politični...

■ nadaljevanje s 1. strani

jevne zdravstvene enote, v uspešen izid katerega sta njena predstavnika vložila veliko dela in prizadevanja.

V nadaljnjem poteku se je se je pokrajinski izvršni odbor zaustavil pri analizi težke gospodarske krize, ki pretresa tržaško gospodarstvo od obratov Italcantieri in Italsider pa do Velikih motorjev in Ustanove tržaškega pristanišča ter pomanjkljivih ustreznih pomorskih in drugih zvez, ki bi pritegnile promet skozi tržaško pristanišče. Slovenska skupnost sodi, in v to smer bo tudi napela vse sile, da morajo manjšinske organizacije izdelati osnovna izhodišča, ki naj, ob upoštevanju življenjskih koristi in pravic slovenske narodnostne skupnosti na teh tleh, pripomorejo k prebroditvi sedanjega gospodarskega zastoja in propadanja. Zato bo treba vse večjo skrb posvetiti krepitvi gospodarske osnove manjšine, od-

kmetijstva in obrtništva pa do drugih dejavnosti, v katerih se Slovenci tradicionalno udeležujejo. Zdrava in trdna gospodarska osnova je namreč še vedno eden prvih pogojev za uspešno zaustavljanje asimilacije našega človeka. V ta okvir sodi tudi enakopravno uveljavljanje slovenščine v sindikalnem življenju in na delovnih mestih nasploh. Zato manjšina pričakuje, da bodo sindikalne organizacije dosledno uveljavljale to načelo.

V ta namen je izvršni odbor sklenil navezati neposredne stike s slovenskimi delavci in nameščenci v večjih industrijskih in drugih obratih za obojestransko izmenjavo informacij in stališč o aktualnih problemih s področja zaposlitve ter gospodarske in sindikalne politike na Tržaškem nasploh, v okvir katere spadajo tudi narodnostne pravice slovenskih delavcev po rabi njihovega materinega jezika v sindikalnem življenju in v delovnem okolju.

Goršetova razstava v Gorici

Goršetova kiparska razstava v goriškem Avditoriju sodi med letošnje pomembnejše likovne prireditve na Primorskem, ki so prikazale ustvarjalni prerez določenega umetnika. Sem prištevamo lahko še Čargovo pregledno razstavo na gradu Kromberk in nedavno restrospektivo Rudolfa Saksida, prav tako v goriškem Avditoriju. Naše občinstvo se je torej v kratkem času lahko seznanilo s tremi umetniki, ki so na neki način povezani s Primorsko, ali da so tu rojeni oz. so v teh krajih delovali.

Naslov razstave je »Gorše na Primorskem«, in to zavestno. Prireditelji so se namreč znašli pred dilemo, kakšna dela razstaviti, tj. tista, ki so nastala v Sloveniji, na Primorskem, v ZDA in na Koroškem, kar bi bilo za popoln retrospektivni prikaz Goršetovega kiparstva nujno. Vendar bi bila priprava te razstave iz organizacijsko-tehničnih razlogov izredno težka, zato je prišlo do odločitve, da se na razstavi prikažejo le dela, ki se nahajajo na Primorskem, točneje v slovenskem zamejstvu. Kljub temu smo dobili dovolj pregleden prikaz različnih faz Goršetove umetnosti v razdobju več kot 50 let. Gre za čas, ki je izredno pomemben za razvoj slovenske likovne umetnosti. Ta je pred pol stoletja iz poudarjene izraznosti (ekspresionizem) prehajala k ustvarjanju, ki je tako v slikarstvu kot v kiparstvu naglašalo snovnost barve oz. kiparskega materiala.

Za razumevanje Goršetove umetnosti je potrebno vsaj na kratko orisati njegovo življenjsko pot. Rodil se je 26. septembra 1897 v Zamostecu pri Sodražici na Dolenjskem, osnovno šolo je obiskoval v Sodražici, v Ljubljani pa kiparski oddelek obrtne šole. Tu je bil njegov profesor primorski rojak Alojzij Repič. Leta 1920 se je vpisal na zagrebško Akademijo za likovno umetnost, kjer je študiral pri Valdecu, Kršiniću in Meštroviću. Po diplomi je potoval po Evropi, od leta 1926-28 pa je prebival v Trstu. Kasneje se je preselil v Gorico, a se je leta 1930 vrnil v Slovenijo in se naselil v Ljubljani. V slovenski prestolnici je razvil živahno likovno in organizacijsko dejavnost, večkrat je tudi razstavljal. Leta 1945 je odšel iz Ljubljane, najprej v Trst, kjer je poučeval na znanstvenem liceju in učiteljski ter sodeloval z likovnimi kritikami na radiu Trst A. Leta 1952 se je odselil v ZDA, odkoder se je vrnil v Evropo leta 1971, najprej v Rim, dve leti kasneje pa se je naselil v Svečah na Koroškem.

Razstava v goriškem Avditoriju obsega okoli 50 kipov in manjše število risb iz vseh obdobj Goršetovega življenja, slabše so zastopana le dela iz ljubljanskih in ameriških let. Zgodnje stva-

ritve so nastale še pod vplivom ekspresionizma, čutiti je tudi močne odmeve Meštrovičeve umetnosti. Kasneje ekspresionistični poudarek s pretiranimi anatomskimi deformacijami in izrazito linearnostjo nekoliko popusti. Pomembno mesto dobiva človeška figura, izdelana za pogled z vseh strani, odtod oblost zgnetenega kiparske gmote. Za Goršetove kipe so nadalje značilni svetlobni učinki, ki nastajajo zaradi hrapave obravnave površine.

V Goršetovem kiparstvu zavzema najpomembnejše mesto nedvomno človeška figura, zlasti portret, številne so religiozne teme, žanr, posebej še prizori iz kmečkega življenja. Vsebinsko ustvarja v istem okviru kot npr. Tone Kralj; za oba je značilna poudarjena človečnost, močno religiozno čustvo in zasidranost v slovenskem kmečkem okolju. Tudi pri Goršetu opazimo pri oblikovanju figur nekakšen hoten primitivizem, včasih tako stiliziran, da se že bliža čisti kiparski formi, vendar te meje nikoli ne prestopi, saj vedno čutimo v ozadju določen prizor oz. figuro. Podobno kot pri Kralju opazimo tudi pri Goršetu, da ekspresionizma pravzaprav nikoli ni povsem opustil, saj se zlasti v oblikovanju obrazov

pojavljajo poteze, ki jim lahko iščemo izvor v že odmaknjenih 20. letih našega stoletja. Razstavljene risbe pomenijo dopolnilo prikazanim kipom, tudi tu opazimo čut za poudarjeno oblost človeške figure. Škoda, da prireditelji niso vključili v razstavo vsaj nekaj primerov knjižnih ilustracij, ki jih je Gorše v velikem številu izdeloval prav za Goriško Mohorjevo družbo.

Ob razstavi v Gorici je izšel obsežnejši dvojezični katalog z daljšo študijo Verene Koršič-Zorn s posebnim poudarkom Goršetovega delovanja na Primorskem. V njem je objavljenih več reprodukcij razstavljenih kipov, sledi natančen seznam Goršetovih del na Primorskem, ki zajema nahajališča na obeh straneh državne meje. Objavljena sta tudi seznama ilustracij in risb ter razstav na Primorskem, na isto ozemlje se v glavnem nanaša tudi bibliografija. Tako razstava kot katalog sta bila pripravljena s potrebno strokovnostjo in natančnostjo, za kar gre zaslugi zlasti Vereni Koršič-Zorn, Andreju Košiču in Jožku Vetrihu, ki so pri tej kulturni pobudi največ sodelovali. Razstava v Avditoriju, ki bo odprta še do nedelje, 8. t.m., je bila prirejena v okvirju Zveze slovenske katoliške prosvete v Gorici ob podpori goriške pokrajinske uprave.

M. V.

Ansambel harmonikarjev v Domžalah

Mogoče je le malokomu znano, da v okviru podružnice Glasbene matice v Boljuncu deluje tudi harmonikarski ansambel. Pod vodstvom prof. Klavdija Furlana igra v tej skupini 18 harmonikarjev, dva člana pa igrata na tolkala.

V ansamblu sodelujejo mladi iz vse Tržaške, od Devina tja do Milj, iz Šempolaja, Velikega Repna, Katinare, Boljunca in drugih vasi v Bregu. Zaradi tega in ker je nastal iz dveh manjših podobnih skupin, nosi ansambel ime »Sintesys 4«.

Delovanje ansambla se seveda ne omejuje samo na vaje, skupina redno nastopa na raznih kulturnih prireditvah, zaključnih produkcijah Glasbene matice in se udeležuje s precejšnjim uspehom tudi tekmovanj, ki so namenjene harmonikarjem.

Novost v njihovem delovanju pa gotovo predstavlja nastop, ki so ga imeli prejšnji petek, 30. oktobra, v Domžalah. V tej vasi pri Ljubljani deluje namreč zelo aktivna Glasbena šola, v kateri je oddelek za harmoniko še posebno uspešen. Profesor Furlan je pred leti spoznal prof. Majdo Golob,

ki vodi harmonikarje v Domžalah. Od takrat so vezi postajale vedno močnejše. Letos v jeseni pa je nepričakovano prišlo vabilo, da bi pripravili skupen harmonikarski večer.

Tako so se Tržačani v petek popoldne podali na pot. Ob 19. uri je bil v dvorani kulturne skupnosti Domžale celovečerni koncert. Najprej je nastopil domači harmonikarski ansambel in izredno sproščeno zaigral pet skladb, za njimi pa so nastopili Tržačani. Kot prva so prišla na oder dekleta in zaigrala »Intermezzo« nedavno preminulega skladatelja Volpija. Nato je nastopil Corrado Rojac, ki je igral na harmoniko z razvezanimi basi. Za njim so prišli na oder vsi člani in zaigrali dve skladbi: Griegovo »Jutro« in Dvorakov »Slovenski ples«. Nastopil je nato Fulvio Jurinčič, za njim pa je ansambel zaigral še uverturo k Rossinijevi operi »Tatinska sraka«.

Za konec pa so se na odru pridružili Tržačanom še Domžalčani in so skupaj zaigrali pod vodstvom Majde Golob »Ples mladosti« skladatelja Vidošiča. Ploskanje v dvorani je bogato nagradilo oba dirigenta in vse izvajalce. Po nastopu so gostitelji povabili vse nastopajoče na večerjo, na kateri je bil prisoten tudi Janez Kuhar, starosta slovenskih harmonikarjev, ki je spregovoril nekaj besed in nato z mogočnim glasom nazdravil s pesmijo »Kol'kor kapljic tol'ko let«.

Povedati moramo tudi, da je vsak izmed gostov dobil za spomin ploščo, ki jo je Glasbena šola Domžale izdala za 30-letnico svoje ustanovitve. Najvažnejše pa je to, da so se med petjem in klepetanjem po večerji navezali prijateljski stiki med mladimi harmonikarji iz zamejstva in iz matične domovine, tako da sta oba orkestra ne le formalno, ampak tudi v resnici pobratena. Poslovili so se v upanju, da se bodo kmalu spet srečali, tokrat v Trstu.

Zakaj so tako brez odpora odstopali?

Nova, novembrska številka Ognjišča prikazuje na ovitku barvno fotografijo rajnega papeža Janeza XXIII. za stoletnico njegovega rojstva. Na uvodnem mestu je objavljeno pismo dekleta, ki sprašuje, kako je nastala vera, in postavlja očetu uredniku še kup drugih vprašanj. Ta ji zanimivo odgovarja in pri tem osvetli marsikaj tudi s področja etnologije, o verovanju najbolj primitivnih in osamljenih ljudstev in plemen. V nasprotju z nekaterimi modernimi verskimi zgodovinarji in etnologi dokazuje urednik in se seveda pri tem tudi sam sklicuje na avtoritete, da so davna ljudstva imela zelo čist pojem o Bogu. Šele potem se je pri mnogih narodih sprevrglo verovanje v mnogoštvo, medtem ko so si npr.

Judje, čeprav že na višji stopnji omike, ohranili vero v enega, osebnega Boga.

Ta številka Ognjišča prinaša poleg priloge, ki je posvečena papežu Janezu XXIII., tudi dolg članek s slikami o nadškofu Frančišku Borgi Sedeu in njegovem boju za verski pouk slovenskih šolarjev na Primorskem v slovenskem jeziku. Članek prikazuje nelepe okoliščine njegovega odstopa, vendar se zdi, da se pri tem skuša, a ne samo pri Sedeju, kar preveč opravičevati okoliščine, zaradi katerih so kar po vrsti odstopili razni škofje v Julijski krajini, ki so bili Slovenci ali Slovincem naklonjeni. Zgolj ustreči neki dozdevni želji tedanjega papeža, o ka-

dalje na 6. strani ■

Oratorij »Križev pot« v Trstu

Prejšnji teden smo napovedali, da bomo lahko v Trstu sredi novembra poslušali oratorij slovenskega skladatelja Avgusta Ipavca. Nismo pa nič napisali o skladbi sami kot tudi nismo navedli drugih podatkov.

V nedeljo, 15. novembra, bomo torej v cerkvi v Rojanu ob 16. uri lahko poslušali zanimivo skladbo duhovnika, skladatelja Avgusta Ipavca, ki se ga nekateri še spominjajo tudi kot pevovodje zbora »Višarski zvon« iz Kanalske doline.

Oratorij »Križev pot« so prvič izvedli 25. aprila letos v tolminski župnijski cerkvi. Skladba je doživela še dve ponovitvi, prva je bila v romarski cerkvi Srca Jezusovega v Drežnici, maja meseca pa so oratorij ponovili tudi v frančiškanski cerkvi v Ljubljani. Povsod je ta nova slovenska skladba doživela lep uspeh.

Tako je glasbeni kritik -U-R napisal o njej zelo pohvalne besede v Cerkvem

glasbeniku, saj pravi, da je oratorij »Križev pot« »nedogmatska molitev, ki človekov odnos do bolečine in trpljenja z žarom ljubezni in sočutja povezuje s trpljenjem Križusa in se ob njem z vso resnostjo priklanja pred mučenci sodobnega sveta«. Sam skladatelj Avgust Ipavec pa je o tem svojem delu imel te misli: »Melodija iz Križeve poti naj bi podala roko tako, da v temo posije še upanje in nada, ki jo prinaša aleluja.« Skladatelj je hotel ob glasbeni pripovedi Gospodovega trpljenja poustvariti ne samo opis trpljenja, ki je zaupan predvsem mešanemu in otroškemu zboru ter solistom, ampak tudi, predvsem s komornim orkestrom, ki ima v partituri važno vlogo, precej sodobno pisano, izraziti človekovo razmišljanje o trpljenju.

Skladbo sta kljub precejšnjim težavam, ki so v partituri, naštudirala tolminski mešani in otroški zbor, pod vodstvom

domačega organista Alojza Tivadarja in organistke iz Volč Mimice Fon. V dosedanjih izvedbah je pel vloga Kristusa tenorist Lojze Uran, vlogo Pilata bariton Joško Sardoč, Veroniko pa je pela sopranistka Ana Erman. Skladbo je dirigiral skladatelj sam. Tako bo tudi v Trstu.

**DRUŠTVO
SLOVENSKEGA IZOBRAŽENCA
V TRSTU**

vabi na

**SPOMINSKI VEČER
ZA EDVARDOM KOCBEKOM**

v ponedeljek, 9. novembra, ob 20. uri v
Peterlinovi dvorani v Trstu.

V helsinškem duhu

Konec prejšnjega tedna so bili na obisku pri časnikarjih naše dežele njihovi kolegi iz Slovenije in Koroške. Časnikarji so se po daljšem premoru spet dobili na tem šestem tristranskem srečanju, ki je imelo v svojem delovnem načrtu predvsem namen, da se obnovi tisto sodelovanje, ki se je začelo ob podpisu helsinških sporazumov pred nekaj leti.

Med srečanjem so poudarili nujnost, da se sodelovanje med državami podpisnicami helsinške listine še bolj poveča, tako da bo na ta način prišlo do še večjega razumevanja med narodi in izboljšanja odnosov med državami. Poudarili so vlogo, ki jo nedvomno imajo narodnostne manjšine za mirno sožitje med narodi. S tem v zvezi so časnikarji podčrtali dejstvo, da je pravica vseh manjšin, da imajo svoje časopise in druge informativne vire v materinem jeziku. Dolžnost posameznih držav je zato, da pomagajo manjšinam pri razvijanju lastnega tiska in drugih informacijskih sredstev v jeziku narodnostne manjšine.

Casnikarji Furlanije-Juljske krajine, Slovenije in Koroške so tudi podčrtali nujnost, da mora priti, vsaj v merilu teh treh dežel, do večje medsebojne izmenjave informacij in vesti o dogodkih, ki jih časnikarji beležijo med krajevnimi vestmi in ki imajo lahko velik pomen tudi za druge dežele, ki imajo skupno mejo.

Srečanje je bila priložnost, da so se med časnikarji treh dežel obnovila medsebojna poznanja in da so spoznali nekatera konkretna vprašanja, ki tarejo dežele članice skupnosti »Alpe-Adrija«. Ob koncu zasedanja so tudi odobrili in popisali listino, ki jo bodo predložili kot prispevek novinarjev treh dežel na evropskem srečanju novinarjev, ki bi moralo biti prihodnje leto prav v našem mestu.

**POLOŽITEV VENCA
NA OPENSKO STRELIŠČE**

Ob letošnjem dnevu mrtvih je Slovenska skupnost položila venec na opensko strelišče, kjer so bili pred 40 leti usmrčeni Viktor Bobek, Ivan Ivančič, Simon Kos, Pinko Tomažič in Ivan Vadnal, obsojeni na smrt na drugem tržaškem procesu pred posebnim fašističnim sodiščem zaradi svoje narodne in demokratične zavesti.

Avgust Ipavec, oratorij »Križev pot«, izvajajo pevci iz Tolmina, orkester in solisti v cerkvi v Drežnici

Nagrada učenki Daši Radovič

Daša Radovič se je lani, kot učenka tega razreda osnovne šole »Virgil Šček« v Nabrežini, udeležila vsedravnega pismenega natečaja, ki je imel naslov »Pripoveduj o svoji deželi«. Daša je za natečaj pripravila spis o zgodovini našega naroda v teh krajih od časa Avstro-Ogrske vse do današnjih dni. Pregledovalci, ki so jim poverili to nalogo organizatorji natečaja, se pravi ustanova »Intercultura« in založniška družba »Garzanti«, so ocenili njeno nalogo za vredno najvišjega priznanja v vsedravnem merilu.

Ob prisotnosti šolskih in občinskih oblasti so Dašo Radovič nagradili v petek zjutraj na osnovni šoli »Virgil Šček«, ki jo je obiskovala do lani. Namestnica ravnateljice Sonja Sirk je v svojem pozdravnem govoru podčrtala pomen tega dogodka ne samo kot osebni uspeh Daše, ampak je tudi poudarila, da je to priznanje pomemben dogodek

za vso slovensko šolo. Po nagradi, ki jo je prejela Daša Radovič, je predstavnik založbe Garzanti osnovni šoli »Virgil Šček« podaril Evropsko enciklopedijo, ki jo je izdala hiša, ki jo predstavlja.

Ob lepem uspehu učenke Daše Radovič, se naš list veseli tega dogodka. Želimo ji še veliko podobnih zadoščenj, ki so važne za vso našo šolo.

Gotovo so podobni uspehi slovenskih učencev in dijakov v vsedravnem merilu lahko v veliko zadoščenje slovenski šoli. V zadoščenje in tudi v spodbudo našim profesorjem in učiteljem, predvsem pa učencem, dijakom in študentom, da se po svojih sposobnostih in močeh vedno potrudijo, da bodo od šole čim več odnesli, ker je to pomembno ne samo za njihovo osebno izobrazbo, ampak tudi za ves slovenski narod, ki od naše študirajoče mladine veliko pričakuje.

Sestanek med SSk in SKGZ

Pretekli teden sta se sestavili vodstvi Slovenske skupnosti in Slovenske kulturno-gospodarske zveze na Goriškem. Delegacija SSk so sestavljali Marjan Terpin, Emil Valentinčič, Karel Brešan, Mirko Špaccapan, SKGZ pa Mirko Primožič, Edmund Košuta, Igor Komel in Vilko Nanut. Potem ko sta si delegaciji ogledali Kulturni dom, se je začel uradni del razgovorov na sedežu SKGZ v ul. Malta. Glavne teme srečanja so se nanašale na vprašanja šolstva v goriški občini, slovenske konzulte pri ob-

ODOBREN RAZVOJNI NAČRT BRIŠKE GORSKE SKUPNOSTI

Briška gorska skupnost, ki ji predseduje Hadrijan Koršič, je na zadnji seji skupščine odobrila ob soglasju vseh političnih skupin razvojni načrt briškega območja; ta načrt je izdelal mednarodni sociološki inštitut iz Gorice (ISIG) in predvideva pose-

Mirenski Grad, sobota, 7. t.m., ob 19.30

SOLISTIČNI KONCERT

Eva Novšak-Houška, mezzosopran, Fedja Rupel, flavta, Hubert Bergant, orgle.
Vabljeni.

ge nad 17 milijard lir. Briška gorska skupnost teži z bodočim razvojnim načrtom k izkoriščanju briškega območja za vinogradništvo. Kar se tiče kopanja gline, gramoza ali kamna, bodo to urejevali z novim deželnim zakonom. Na seji pa so zavrnilo recimo predlog mednarodnega sklada za varstvo narave WWF, ki je predlagal, naj se ohrani sedanja gozdna površina; obenem je WWF zahteval, da se ohranijo umetne vodne površine, ki so na Prevalu nastale z izkopavanjem gline. Mnenje Briške gorske skupnosti je, da mora to področje služiti izključno kmetijskim potrebam. Na prihodnji seji skupščine bodo razpravljali o pravilniku novega konzorcija.

činski upravi in popisa prebivalstva. Glede južnega šolskega centra sta si bili delegaciji enotni v smislu, da naj se v tem centru najprej zgradi osnovna šola in otroški vrtec, potem še ostale šole. Ta lokacija je bila predlagana že pred leti, v regulacijskem načrtu je vsaj po političnih zagotovilih že določeno zemljišče, in zato je danes nujno nastopiti pri odgovornih krogih, da se čimprej začne akcija za izgradnjo slovenskih šol v južnem delu mesta, saj vemo, da so vsi upravni in načrtovalni postopki zelo dolgi. Glede konzulte za slovenska vprašanja pri goriški občini so člani delegacij obžalovali, da po enem letu od zapadlosti prejšnjega občinskega sveta ni še bila imenovana konzulta, ki je prej že štiri leta delovala in prispevala k reševanju naših vprašanj; zato je nujno, da se konzulta čimprej imenuje in da nadaljuje s svojim delom. V zvezi s popisom sta se delegaciji SSk in SKGZ strinjali, da gre v tem primeru za diskriminacijo do goriških Slovencev, ker jim niso dostavili popisnic v slovenskem jeziku, kot se je zgodilo na primer na Tržaškem; to pomeni, da obstaja težnja po ločevanju Slovencev v različne kategorije.

Smrt zavedne slovenske matere

V tržiški bolnišnici je 19. oktobra neizprosna smrt, po skoraj dvomesečni in zahrbtni bolezni, pokosila eno izmed najstarejših in zavednih priseljenk s Krasa, 76. letno Olgo Cotič por. Devetak. Pokopali so jo na pokopališču v Ronkah; velika udeležba na njenem pogrebu pričča, da je pokojnica bila zgledna oseba. Pogreba se je udeležilo veliko ljudi s Krasa, še posebno z Vrha, od koder izhaja družina pokojnice. Moški zbor z Vrha, ki so ga sestavljali tudi Slovenci iz Ronk, je pod vodstvom Zdravka Petejana zapel žalostinki pred cerkvijo in na pokopališču.

Pokojna Olga je v svojem življenju marsikaj grenkega doživela. Komaj po dveh letih mirnega zakonskega življenja, je morala z možem Francetom leta 1926 v daljno Ameriko. Tisti časi so bili trdi: raz-

dejanje v povojnem obdobju, porajajoči se fašizem, brezposelnost. Vse to je marsikoga prisililo, da se je izselil. Tudi France in Olga Devetak sta bila primorana zapustiti domači kraj, kakor mnogi prej in tudi potem, in iti za zaslužkom v Argentino leta 1926 in sicer prav 19. oktobra, na dan, ki soupada z datumom smrti pokojne Olge. Po nekaj letih trdega dela in stradanja, sta se vrnila v domači kraj, si kupila majhno stanovanje, ki je z dobrim upravljanjem postajalo vedno večje, tako da je doseglo obseg lepe domačije. Leta 1946 sta posvojila

ZAHVALA

Ob izgubi drage žene in mame

OLGE COTIČ por. DEVETAK

se iskreno zahvaljujemo g. župniku, pevskega zboru, darovalcem cvetja ter vsem, ki so z nami sočustvovali.

Zaljujoči mož Franc, hči Danijela in sorodniki

Še do nedelje Goršetova razstava

France Gorše: Glava misleca (mavec), 1948

V razstavnih prostorih goriškega Avditorija je samo še do nedelje odprta izredno pomembna razstava slovenskega mojstra, kiparja Franceta Goršeta; razstavljeni so številna dela, nastala v času od Goršetovega primorskega bivanja pa do današnjih dni. Za priložnost je bil izdan katalog, ki ga je uredila prof. Verena Koršič in ki je vsaj za našo publiko eden izmed redkih, a verjetno najbolj popolnih prikazov Goršetovega življenja in dela. Razstava se bo zaključila v nedeljo, 8. novembra, ko bo v Avditoriju ob 17. uri nastopil s samostojnim koncertom »Ribniški oktet«.

malo Danijelo, ki je obiskovala slovensko šolo v Ronkah; leta 1952 je bilo v šoli 12 učencev in to leto se je vpisala tudi Danijela; pet let kasneje, ko sta šolo obiskovala še ona in njen bratranec, pa je bila osnovna šola v Ronkah ukinjena. Danijela se je vključila tudi v politično življenje in leta 1972 kandidirala za občinske volitve in bila tudi izvoljena. Da je družina zavedna, pričča tudi slovensko čtivo, ki ga najdemo v njihovi hiši in na katero so Devetakovi naročeni; med temi je tudi Novi list.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Knjiga Toneta Fajfarja »Odločitev«

Pri založbi Borec v Ljubljani je izšla nova in nekoliko razširjena izdaja znanega partizanskega dnevnika Toneta Fajfarja »Odločitev«. Knjiga ima 556 strani in takoj je treba reči, da je zelo zanimiva in pomembna tudi kot zgodovinski vir. Izobraženega bralca, ki hoče pri branju tudi literarno uživati, seveda ne more tako zadovoljiti kakor Kocbekovi partizanski spomini, kot vir zgodovinskih podatkov pa je prav tako važna. Njen pomen je tudi v tem, da navaja dobesedno mnogo dokumentov in omenja mnogo oseb ter dogodkov, ki so bili pomembni za takratno in sploh zgodovinsko dogajanje. S to knjigo nam Fajfar pomaga, da lahko takorekoč pogledamo za kulise zgodovine našega oziroma vojnega časa.

To velja med drugim za dogodke v Ljubljani v prvem vojnem letu in delno še v predvojnem času. Tako npr. Fajfar precej podrobno opiše ozadje nekaterih atentatov v Ljubljani, npr. na bivšega bana Natlačena, kar sicer zgodovinsko pisje zanemarja. Čeprav iz svojega gotovo največkrat osebnega in zato subjektivnega zornega kota, pa Fajfar zelo zanimivo opisuje tudi nastajanje obeh glavnih političnih taborov v Ljubljani in v Ljubljanski pokrajini po italijanski zasedbi. Kot znano, je bil Tone Fajfar pred vojno voditelj krščansko-socialističnega sindikata in urednik njegovega glasila, po poklicu pa je bil stavec in je staval med drugim Kocbekovo revijo »Dejanje« in razne druge liste, tako da je bil zelo dobro obveščen o vsem političnem in nazorskem dogajanju. Takrat je bil še mlad in ambiciozen, pa tudi sposoben. Vse to mu je omogočilo, da je kljub temu, da ni imel visoke izobrazbe, že tedaj, posebno pa med vojno hitro prodiral v vrh levega oziroma opozicionalnega tabora v Sloveniji, kjer je začel sodelovati s komunistično partijo najprej pri sindikalnih, nato pa — zlasti po začetku vojne v Evropi — tudi v političnih akcijah. Po ustanovitvi Osvobodilne vojne je bil takoj zastopan v njenem vodstvu v imenu krščansko-socialistične skupine ali bolje rečeno krščansko-socialističnega delavstva in sindikata. Kocbek je zastopal študentsko mladino in izobražence. Toda medtem ko je Kocbek povzročal kot izobraženec komunistom v vodstvu Osvobodilne fronte od časa do časa preglavice, je teklo sodelovanje med Fajfarjem in komunistično skupino precej gladko in nemoteno.

Fajfar kot delavec ima za marsikakšno podrobnost in konkretnost ne samo boljše oko kot Kocbek, ampak tudi večje zanimanje. Predvsem je poznal zelo veliko ljudi in jih omenja v svojem dnevniku. Dogodki se vrstijo pred nami kot na filmskem platnu. Zelo živo in plastično nam opiše tudi take usodne dogodke, kot so se dogajali leta 1943, od zborovanja na Pugledu (to poglavje je v novi izdaji zelo razširjeno) do zloma italijanske okupacije in do kočevskega zbora ter sledečih dogodkov. Na Pugledu so se, kot znano, voditelji krščansko-socialistične skupine odrekli lastni politični organizaciji. Fajfar piše med drugim: »Sredi februarja smo več dni zaporedno razpravljali v naši hišici na Babni gori pozno v noč. K nam so prihajali večer za večerom Kardelj, Kidrič in Leskošek, skupine v OF pa smo zastopali Rus, Lubej, Kocbek, Breclj in jaz, medtem ko je bil Vidmar v razpravi zelo udeležen, ni pa končne izjave (t.j. pugleške izjave) sopodpisal, ker ni bil predstavnik nobene od za-

pletjenih skupin. Razpravljali so v glavnem Kardelj, Kidrič in Kocbek, ki se je trdovratno boril za svoja stališča in ki sta jih Kidrič ter Kardelj z vso paleto dialektičnih argumentov skušala prepričljivo zavračati. Tako se je iz večera v večer z razjasnjevanjem, popuščanjem in pristajanjem izoblikovala končna vsebina izjave, ki je postala poleg same ustanovitve OF najvažnejši politični dogodek slovenskega osvobodilnega boja«.

Fajfar nato dobesedno navaja besedilo izjave, ki je precej dolga. Zanimivo je, da se Fajfar glede tistih diskusij ne izjavi čisto določno niti za Kocbekovo niti za partijsko stališče, ampak ostaja v tem pogledu nekako »nadstrankarski«. Navaja pa nato še nekaj dokumentov, ki kažejo, kako je partija, npr. Kidrič, takrat presojala položaj, med drugim slovito Kidričevo pismo o krščanskih socialistih partijski aktivistki Vlasti, t.j. Miri Tomšič v Ljubljano, ki je bilo v slovenski publicistiki že večkrat objavljeno, zadnjič v Pahorjevi reviji »Zaliv« in to ravno v zadnji številki.

Vsekakor se lahko reče, da je Fajfarjeva knjiga »Odločitev« ena najbolj zanimivih, kar jih je prišlo na slovenski knjižni trg v zvezi s političnim in vojaškim dogajanjem med zadnjo vojno, in zdí se, da tudi ena najbolj resnicoljubnih, pa tudi najbolj napisanih.

B. H.

ZAKAJ SO TAKO BREZ ODPORA ODSTOPALI?

■ nadaljevanje s 3. strani

teri so jim pripovedovale druge osebe, razni odposlanci in posredniki, pač ni bil dovolj tehten vzrok za odstop. Gotovo je bilo vmes tudi nekaj pretirane uslužnosti nasproti vatikanskim funkcionarjem, ki so izražali bolj pritisk in želje fašističnega režima kakor želje papeža. Zgodovina bo morala še raziskati, zakaj so škofje na Primorskem tako hitro, brez pravega odpora, ustregli tem željam. Ali morda iz strahu, da bi se sicer zamerili Vatikanu, če ne bi ustregli sugestijam vatikanskih funkcionarjev? Ali je bilo v njih premalo odločnosti? Ali so podcenjevali značaj in lokavnost ter nesramnost fašizma? Ali so si enostavno le želeli miru in se rešiti neprestanih pritiskov in homatij? Kako je mogel npr. nadškof Sedej verjeti prišepetavanju iz Vatikana, to je, raznih vatikanskih funkcionarjev, da se bo položaj Slovencev v njegovi škofiji izboljšal, če on kot goriški nadškof odstopi? Dogodki so pokazali, da se je položaj Slovencev s tem še poslabšal in tega nikakor ni bilo težko predvideti. Morda pa se pritisku ni mogel več upirati zaradi bolezni in izčrpanosti.

Ta številka Ognjišča tudi podrobneje poroča o srečanju mladih z bratom Rogerjem iz Taizéja v Stični. Vsekakor je bilo presenetljivo, koliko slovenske mladine se je za to priložnost zgrnilo v Stično.

Zelo lep je članek oziroma razmišljanje, ubrano na dan vernih duš, spominu na mrtve, pod naslovom »Kdor veruje, ne umrje«. Franc Bole pa piše o svojem obisku v Tinjah na Koroškem.

Poleg tega pa prinaša tudi to Ognjišče še marsikaj drugega zanimivega in prijetnega.

Arheologi pod vplivom ideologije o slovenski manjvrednosti

Vedno bolj pogosto je slišati kritike, da slovenske nacionalne vede, posebno pa zgodovinske, arheologija in jezikoslovje, ne opravljajo svojih nalog tako, kot bi bile dolžne in kot to slovenski narod od njih upravičeno pričakuje. Kar zadeva jezikoslovje in zgodovino, je profesor Pavle Merku s svojo knjigo Slovenskih plemiških pisem naravnost senzacionalno prekosil vse mnogoštevilne zgodovinarje in jezikoslovce v matični Sloveniji ter osvetlil del slovenske zgodovine v čisto novi luči. Človek se mora vprašati, zakaj nista odkrili teh stvari zgodovinska in jezikoslovna veda v Sloveniji? Zakaj sta stalno trdili, da so plemiči na Slovenskem vedno govorili in pisali v nemščini? Zakaj so jih vedno smatrali za tuj element v slovenskem življenju, čeprav so od vedno živeli sredi slovenskega naroda? To, da so bili iz višje plasti kot preprosto ljudstvo, še ni bil dokaz, da so govorili drugačen jezik ali bili drugačnega rodu, čeprav so se podpisovali s potujčenimi priimki, kakor še dandanes mnogi sicer zavedni Slovenci na Tržaškem, Goriškem in na Koroškem, pa tudi v matični Sloveniji sami.

Slovensko zgodovinsko in jezikoslovje nam že desetletja nista dala nobene pomembne študije ali odkritja iz preteklih dob, pasivna pa sta tudi do naše sedanosti. Zdi se, da je zavlada v teh vedah neka čudna, naravnost presenetljiva pasivnost in nedejavnost. Težko je reči, kje je vzrok temu. Tudi arheologija vzbuja vtis nemoči. Posebno zaskrbljiva je njena nesposobnost, da bi karkoli doprinesla o odkrivanju najstarejše

slovenske zgodovine. Lahko bi rekli skoro obratno: da jo s svojimi tezami vedno bolj zabrisuje. Slovenski arheologi sicer spravijo na dan marsikak predmet iz ranih časov slovenske zgodovine, a pri tem jim je vodilo pri presoji mazarinistično čustvo o manjvrednosti slovenstva. Če je namreč predmet primitiven in v arheološkem ter umetniškem pogledu ničvreden, jim velja za izdelek slovenskih prednikov. Če pa je lep in fino izdelan, ga takoj proglasijo za izdelek Langobardov ali Gotov ali celo Obrov. Ta občutek manjvrednosti pri presoji arheoloških najdb jim je vcepilo slovensko zgodovinsko pisje, pa tudi prejšnje generacije arheologov s svojimi trditvami, da so prilezli naši predniki iz Pripetskih močvirij, se nekako prikopali prek Karpatov, postali spet sužnji Obrov in Langobardov v novi domovini in baje še stoletja niso bili sposobni izdelati kakega lepega predmeta.

Ta teorija je izviralna iz trdovratnega vztrajanja pri tezi, da so slovenski predniki prišli iz Zakarpatja, kjer pa ni mogoče najti dokazov o njihovem bivanju. Potemtakem so pač morali biti zelo primitivni, najbolj primitivni v Evropi, menijo slovenski zgodovinarji in arheologi, in se po tem ravnaajo. Na ta način seveda ne bodo nikoli nič odkrili o najstarejši dobi naše narodne zgodovine, ki se je odvijala vse drugače in drugače, kot menijo oni, in tisto, kar proglašajo za izdelke Langobardov, je v resnici po vsej verjetnosti delo naših prednikov. Zato bo treba v bodočnosti skoro vse glede najstarejše slovenske zgodovine popolnoma na novo preučiti

Sodobno kmetijstvo

Pridelovanje radiča pod folijo

Predvsem v zimskih mesecih predstavlja radič pomembno zelenjadnico, ki jo uporabljamo za zeleno solato, pridelovati pa ga je najbolj smotrno v zimskih mesecih, ker je takrat prodaja zanesljivejša. Na območju Slovenskega Primorja poberejo največ radiča za oskrbo Slovenije, in sicer so ga leta 1977 pridelali v Vipavski dolini 155 ton, v obalnem pasu pa 65 ton na skupaj 26 ha površine, kar pa se je v letu 1980 na pokritih površinah 60 ha lahko zvečalo na 660 ton, na prostem pa 520 ton, pri čemer je hektarski pridelek na prostem 13,3 tone, pod folijo pa 10,1. Glede na skupni pridelek je kar 59% glavnatega, 30% vrтанega in samo 11% beljenega in siljenega radiča.

Zaščita rastlin s folijo tako v nizkih kot tudi v višjih tunelih pa omogoča, da se rast nadaljuje tudi pozimi, čeprav samo ob toplejših urah dneva. Pri uporabi folije je treba upoštevati, da se listi radiča ne smejo dotikati folije, ker na stičnem mestu pomrznejo. Odločilna za pobiranje radiča pozimi je uporaba folije čez konstrukcijo, to je loke, ki so najmanj 30 cm oddaljeni od površine listov. Čim višja je konstrukcija, tem večji je zračni prostor nad rastlinami. Ta zračni prostor pa se ob sončnih urah ogreva in v njem se akumulira toplota, ki ponoči preprečuje, da bi rastline pomrzile. Če pa so dnevi jasni in zelo mrzli, je možno, da tudi v nizkem tunelu nekoliko pomrznejo, vendar ob otoplitvi začno vegetirati.

Pomembno pri prekrivanju s folijo je tudi, da radiča v tunele ne presajamo, ampak ga pokrijemo na tistem mestu, kjer je rasel, to je tam, kjer smo ga sejali ali presajali sadike. Pomembno je tudi, da radič pobiramo vedno ob tistih urah dneva, ko je topleje od 5°, to je v opoldanskem času.

Takrat rastline začno vegetirati, kar je pogoj, da tudi pozimi pobereмо kakovosten pridelek. Opozorim naj na stopnjo dozorelosti, kajti popolnoma dozorele glave radiča slabše prenašajo nizke zimske temperature kot nepopolno dozorele. Vzgoja v tunelih je primerna za večje pridelovalce, ki vzgajajo radič vsaj na 5 arih.

V tunelih pokrivamo predvsem rdeče in pisane glavne sorte, ki že na njivi naredo glavo. Ugotovljeno je, da je treba prej pokriti slabše razvite rastline, dobro razvite pa pozneje. Prezgodaj pokrite bi se preveč razvile do začetka mraza in bi ga zato slabše prenesle. Najprimernejši rok za presajanje je avgusta, ker se s kasnejšim presajanjem zelo zmanjšuje pridelek, ki sicer doseže tudi 20 ton na hektar. Priporočljiva je sorta palla rossa. Radič vzgajamo tudi pod perforirano folijo, ki jo položimo ploskoma po tleh brez ogrodja, kar je cenejše in enostavnejše kot vzgoja v tunelih, vendar smo pri tem načinu še bolj odvisni od vremenskih razmer v času prekrivanja, ki morajo biti zelo ugodne, sicer glavice tam, kjer se folije dotikajo, pozebejo in niso uporabne. Radič pokrivamo s perforirano 0,03 do 0,05 debelo in več kot 3 metrov široko folijo. Odvisno od vremenskih razmer vzamemo folijo s perforacijo 100 do 250 lukenj na kvadratni meter. Za močnejšo perforacijo do 500 lukenj na kvadrat se odločimo v toplejših vremenskih razmerah, velikost lukenj pa je 1 cm.

Pri poskusu uporabe perforirane folije je radič — tržaški solatnik — dal po 10-dnevnem prekrivanju v marcu pridelek 4,52 t/ha, hkrati so na prostem ugotovili pridelek 2,38 t/ha. Pri prekrivanju s perforirano folijo je bil dosežen zgodnejši pridelek za 15-50 dni, odvisno od časa prekrivanja.

Pozimi v tunelih pobereмо več pridelka, če radič presajamo od začetka do sredine avgusta; če to storimo kasneje so pridelki znatno manjši in jih pobiramo šele od februarja naprej, nakar sledi pridelek na prostem.

Poizkusi skladiščenja radiča: pri temperaturi 4° se je radič obdržal 30 dni brez večjih izgub teže. Radič, ki doseže zrelost v oktobru in novembru, bi lahko pravočasno pospravili in omogočili oskrbo trga v času, ko nastopi mraz in je pobiranje na prostem ovirano.

Z. T.

Vesti iz Števerjana

Števerjanski občinski svet se je sestel v torek, 20. t.m., da bi razpravljal skupno o 14 točkah dnevnega reda.

Najprej je župan poročal naslednje: 5. decembra letos bo otvoritev in blagoslovitev nove osnovne šole s celodnevним poukom, in sicer ob 4. uri popoldne. K otvoritveni prireditvi so povabljene vse kulturne skupine naše občine ter šolski otroci, da bo tako praznik res občuten, saj je nova šola res lep uspeh dolgoletnih prizadevanj naše uprave in bo služil za vzgojo otrok vse občine. Otvoritveni proslavi bodo prisotvovali zastopniki državnih, deželnih ter šolskih oblasti, saj je ta šola ena najlepših v naši deželi.

Po odobritvi sklepov ožjega odbora, ki so bili vsi v glavnem upravnega značaja, je svet odobril II. del načrta za zgraditev novega občinskega vodovoda. Nadalje je svet odobril poveritev naloge podjetju »Idraulica« iz Verone za zgradnjo drugega vodovoda, za namakalne namene. Trgovinska zbornica iz Gorice je dodelila vsoto 30 milijonov lir za študijo o možnosti zgraditve tega objekta, ki bi služil za namakanje in škropljenje vinogradov v naši občini. To je sicer dolgoročni načrt, ki si ga je zastavila občinska uprava; realizacija tega vodovoda bi stala okrog 5 milijard lir, dela bi financirala v glavnem goriška trgovinska zbornica. Svet je tudi to točko soglasno odobril, ker se zaveda velike važnosti, ki jo ima vodovod, posebno v takih letinah, ko suša bje naše vinogradnike. Načrt ni nikaka nova stvar, saj je podjetje, ki načrtuje to izgradnjo vodovoda povabilo upravitelje v bocensko pokrajino, kjer že leta delujejo taki vodovodi.

Odbornik Terpin je poročal o sestanku, ki ga je imel s predsednikom goriške pokrajine prof. Cumpeto, o možnosti, da bi pokrajina izdelala načrt in finansirala — kot predvideva Osimski sporazum — cesto, ki veže Goriška jugoslovanska Brda z Gorico, in sicer od Števerjana do Bukovja, Grojne in Gorice za vsoto, ki jo ima na razpolago, in sicer 500 milijonov lir; sestanka se je udeležil tudi odbornik Komjanc. Odbornika sta pokrajinskega predsednika seznanila s problemi te ceste in vztrajala, da pokrajina nikakor nima pooblastila, da bi denar porabila za druge namene kot jih določa ekonomski del Osimskih sporazumov.

Zadnja točka dnevnega reda je bila odobritev obračunov za leto 1980.

Hubert Bergant koncertiral v goriški stolnici

V priredbi SKPD Mirko Filej iz Gorice je bil v soboto, 24. oktobra, v goriški stolnici koncert slovenskega organista Huberta Berganta; izvajal je izključno Bachova dela, in sicer pet orgelskih Partit. Bachove Partite obsegajo temo, ki je navadno koral, in številne variacije. Da je bilo izvajanje prof. Berganta na ravni izdelanega, prefinjene interpretiranja in deležno občudovanja (kljub ne najboljšim orglam), mislimo, da ni treba posebej poudarjati, saj gre za mojstra, ki ga spoštuje in ceni vsa Evropa; na koncertu v stolnici je bilo približno petdeset poslušalcev, raje manj kot več — med temi tudi precej Italijanov, med Slovenci vedno isti obrazi. Pravimo, da nas je dosti in da smo kulturni. Je že res, da ne morejo orgle ugajati vsem in da smo vsi tako presneto »angažirani« ali da nam je ljubše posedati v družbi ob več ali manj kulturnih pogovorih. Dejstvo pa je, da v soboto, 24. oktobra, v stolnici ni igral kak

začetniški organist najbolj zakotne župnije. Bi ne bilo primerno kaj ukreniti, da bi neko samozvano kulturniško poprečje pretresli iz udobnega spanja? Vprašanje je, koliko bi kaj podobnega v Gorici zaleglo. Bolj kot za določene stimulacije so goriški krogi občutljivi za zamere in podobno. Nismo hoteli poročila o Bergantovem koncertu zaključiti na ta način, a si ne moremo prikriti določenega razočaranja nad obstoječim stanjem.

MLADINCI »OLYMPIE« ZMAGALI

Na drugem mladinskem turnirju v Krminu so mladi odbojkarji »Olympie« premagali goriško Libertas in krmínsko ekipo in tako osvojili prvo mesto. Mladi »olympijci« so se dobro izkazali in si pridobili novih izkušenj, ki so jim v tem trenutku posebej dobrodošle, saj nastopajo v mladinskem prvenstvu; prvo tekmo tega prvenstva so proti »Scarpoteci« žal izgubili.

- Vidi Mihec, vse bi si čakau, ma ne de bojo štrajkali tudi tisti, ke nas popisavajo.
- Pej zakej ne? Sej so tudi uani ledje. Če vsi štrajkajo, zakej ne be uani! Sej štrajkajo prfina Poljaki.
- Ma zastran tega se lahko kej zameša al kašnega pozabejo jn taku statistike ne bojo pokazale ta prave situacije.
- Jakec, tisto ne stoj skrbet! Sej pr nas se nobena reč ne vzame prou zares. Mene me bol jezi, ke so nas spet razdelili na več sort Slovenceu. Na tiste, ke jemajo pravico do popisne pole po slovensko jn na tiste, ke te pravice nimajo. Ma tudi za tržaške Slovence so odločili, de jemajo tu pravico samo u kraških vaseh, ma ne u mesti.
- Ben, Mihec, tolko telegenten si, de si zastopu, de kadar se gre za kašno slovensko pravico, de je zmiri tauzent težav, ke ne pestijo, de be šle stvari u ređi. Na tu sm se jest vre navadu.
- Ma mene me jezi, ke so zdej tudi nekšni ministri rekli, de smo Slovenci treh sort: Beneški Slovenci, Goriški Slovenci jn Tržaški Slovenci. Vsak od teh jema drugačen prcion pravic. Beneški Slovenci prouzaprou nobenga.

- Znaš kej ti rečem jest? De nismo Slovenci samo treh sort, ma dosti več. Narprej be našteu tiste Slovence, ke berejo, pišejo, govorijo po slovensko, hodejo na slovenske veselice jn pošiljajo otroke u slovensko šulo. Tu be bla kategorija »a«. Pole be bla kotegorija »b«, ke tudi še govori po slovensko, bere slovenske časnike samo za videt kadu je umrou al se ubou jn ne gre nikoli na slovenske veselice. Pole pride kategorija »c«, ke be bli tisti, ke govorijo po slovensko samo z nono, jemajo otroke u talijanski šuli jn pravejo, de so Trještini. U kategoriji »č« so tisti, ke kupavajo »Unità« ma berejo pej »Piccolo« jn ne spregovorijo na cesti al u oštariji nobene slovenske besede. Nanka po pomoti. Samo kadar grejo čez blok po benzino, jem slovensko gladko teče. Pole je kategorija »d« ke zastopejo jn be tudi lahko govorili, ma rečejo: »kapišo ši, ma parlar no pošo«.
- Taku be blo po tvojem kar petnajst sort Slovincu: Tržaški kategorije a, b, c, č, d; pole goriški spet a, b, c, č, d jn beneški spet pet kategorij.
- Ja ma vmes so še druge nianse. Zatu ke so taki, ke jemajo nekej od kategorije »c«, nekej pej od kategorije »d«. Al pej tisti, ke so veliki Slovenci, ma se ne upajo prašat po slovenski popisovalni poli, čeglih be jo jem popisovauc tudi dau, če be prašali.
- Ma še ano drugo važno kategorijo smo pozabli: tiste, ke učijo na slovenskih šulah, svoje otroke pej vpišejo na taljansko. Na to vižo prouzaprou dokazavajo, de slovenska šula, kamer so u službi, ni zadosti dobra za njih otroke.
- E, ma tu be pomenlo, de tudi njih delo na teh šulah je mejn vredno. Jest ne zastopem, kaku de se postopejo jamat plačo.
- Narbol naumno pej je, de prouzaprou sami žagajo vejo, na kateri sedijo. Tu je glih taku, ku če be aden pluvau u pjat, kamer jej.

GORIŠKA POKRAJINA ZA CESTO PO GROJNI

Na zadnji seji pokrajinskega sveta je bil sprejet sklep, da se znesek 500 milijonov lir uporabi za razširitev ceste po Grojni do števerjanskega mejnega prehoda; gre torej za potrditev predloga, ki ga je podpisala tudi števerjanska občina, in sicer, da se izvede izboljšava cestne povezave med Gorico in jugoslovanskimi Brdi preko Števerjana, kot predvidevajo Osimski sporazumi. Pokrajinski sklep so podprle vse stranke razen misovske in socialdemokratske, predstavnik te stranke je bil namreč odsoten, ker je kot pokrajinski odbornik in edini socialdemokrat na pokrajini predlagal drugačno rešitev oz. uporabo teh sredstev; ker njegov predlog ni prodrl, je iz protesta ostal doma ali kaj podobnega. Ta pokrajinski sklep je bil nujen, ker je dežela zahtevala, naj se do konca meseca sprejme odločitev o namembnosti tega denarja, v obratnem primeru bi znesek uporabili v druge namene.

SINDIKAT SLOVENSKE ŠOLE O BLIŽNJIH VOLITVAH

Sindikata Slovenske šole, tajništvo Gorica, je na svoji zadnji seji, ki je bila 27. oktobra 1981, razpravljala tudi o volitvah v šolske svete, ki bodo 13. decembra t.l. Do omenjenih volitev je Sindikat zavzel stališče, da se udeleži le volitev razrednih svetov, zavodskega sveta in okrožnih šolskih svetov. Ker je zahteva Šolskega odbora po samostojnem slovenskem šolskem okraju še na mrtvi točki, Sindikat odsvetuje, da bi se udeležili tudi volitev pokrajinskega sveta in okrajnih šolskih svetov.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151

4

GOSPODARSKI SPORAZUMI ITALIJA - JUGOSLAVIJA - EGS

DR. EGIDIJ VRŠAJ

Člen 1 osimskega sporazuma o razvoju gospodarske kooperacije predvideva ustanovitev industrijske proste cone, za katero zdaj iščejo teren v Trstu v trikotniku Žavljice - Oreh - Osp.

Jugoslovanska skupščina je odobrila 26. maja (Uradni list 30/81) zakon o pogojih za dejavnost jugoslovanskih podjetij v tej prosti coni.

Člen 16 zakona določa, da tuja oseba lahko investira v organizaciji združenega dela v prosti coni sredstva, ki znašajo od 25 do 66 odst. skupaj vloženih sredstev. Kot je znano, po običajnem zakonu tuja oseba na more imeti večine v jugoslovanskih podjetjih.

Po drugi strani — na podlagi člena 19 — jugoslovanska podjetja lahko investira sredstva v italijanske družbe, ki bodo obratovale v prosti coni. Za te investicije

velja jugoslovanski zakon o gospodarski dejavnosti v tujini (Uradni list 15/77).

Člen 17 pa predvideva sklepanje v prosti coni pogodb med jugoslovanskimi in tujimi podjetji za dolgoročno proizvodno kooperacijo.

* * *

Za zaključek želim izraziti še eno misel: morda je prav sedanja gospodarska kriza v Italiji in Jugoslaviji paradoksn primeren trenutek za zagon novih višjih oblik gospodarskega sodelovanja, upoštevajoč »dimenzijo Evropa« za skupno reševanje vprašanj, katerih rešitev je ločeno zelo težka.

Trgovinske izmenjave med Italijo in Jugoslavijo naraščajo iz leta v leto, toda ta rast je v slabi družbi starih nerešenih vprašanj:

— jugoslovanski deficit;

- struktura izmenjav;
- diversifikacija jugoslovanskega izvoza;
- joint ventures;
- kooperacija na tretjih tržiščih;
- sodelovanje med malimi in srednjimi podjetji;
- izboljšanje avtonomnih računov za Trst in Gorico - Videm ter specialne operacije Alpe - Adria;
- in na splošno je treba v celoti uresničiti osimske dogovore ter sporazum Jugoslavija - EGS: gospodarska, industrijska in tehnična dolgoročna kooperacija, pristanišča, ribolov, turizem, avtoprevoznništvo itd.

»Italija in Jugoslavija morata težiti h gospodarski integraciji z vzajemnim podeljevanjem preferenčnega položaja. Italijanska in jugoslovanska podjetja naj se proizvodno povezujejo ter naj integrirajo svojo dejavnost s skupnim gospodarskim programiranjem. V okviru skupnega dela mora vsaka stran imeti svojo proizvodno specializacijo ter sodelovati pri proizvodnji in distribuciji blaga v okviru medsebojne gospodarske odvisnosti.«

KONEC